

بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در ارتباط با سیگار کشیدن

سیده فاطمه سید فاضل پور

عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی شهید دکتر بهشتی رشت

محمد تقی مقدم نیا *

عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی شهید دکتر بهشتی رشت

فیروز نصیرزاده

کارشناس پیراپزشکی - دانشگاه علوم پزشکی گیلان

چکیده

زمینه: استعمال دخانیات و مواد مخدر یکی از عصبه ترین عوامل در بروز بیماری‌های پیشرفته و در حال توسعه است. تولید انبوه سیگار و تنباکوی صنعتی در سده بیستم میلادی، موجب رونق گرفتن آن در ایران شد. سیگار کشیدن به عنوان یکی از علل اصلی مرگ و میر در جهان شناخته شده است. در ایران، سیگار کشیدن یکی از علل اصلی مرگ و میر در میان جوانان است. هدف از این مطالعه، بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در مورد سیگار کشیدن است. روش: این مطالعه با هدف بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در مورد سیگار کشیدن انجام شد. جامعه آماری شامل ۱۹۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی گیلان بود. جمع آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه ای که شامل دو بخش اطلاعات دموگرافیک و سنجش نگرش بر اساس مقیاس لیکرت بود انجام شد. یافته ها: ۵۹ درصد دانشجویان دختر بودند. میانگین نگرش دانشجویان دختر نسبت به سیگار کشیدن، نگرش منفی بود. ۴۳ درصد دانشجویان دوست سیگاری نداشتند. ۹۲ درصد آنان هرگز از سیگار استفاده نکرده بودند. نتیجه گیری: ۸۶٪ درصد دانشجویان نگرش مناسبی نسبت به سیگار کشیدن ندارند. به نظر می‌رسد که نگرش دانشجویان نسبت به سیگار کشیدن، نگرش منفی است. با توجه به آزاردهندگی‌های عظیم تنباکوی و تغییر در سطح نگرش افراد می‌توان از میزان مصرف سیگار در گروه‌های در معرض خطر مانند جوانان، کاهش، توسط آگاهی‌بخشی، منقطع تحصیلی، میزان درآمد شخصی، میزان درآمد والدین، سطح تحصیلات والدین، تأثیر محیط اجتماعی، تعداد دوستان سیگاری و نگرش با نگرش در مورد سیگار کشیدن را لحاظ آماری معنی دار بود (P-value < 0.05).

واژگان کلیدی: سیگار، دانشجویان، نگرش

* نویسنده پاسخگو: رشت - کمربندی شهید بهشتی - مرکز پزشکی قانونی رشت
دورنگار: ۵۵۳۳۴۱۳ - ۰۱۳۱ - پست الکترونیک: yassin_mt@yahoo.com

مقدمه

استعمال دخانیات و مواد مخدر یکی از علل عمده مرگ و میر زود هنگام در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه جهان است. هر سال میلیونها نفر در اثر مصرف سیگار و مواد مخدر جان خود را از دست می دهند و نزدیک به یک سوم این قربانیان متعلق به کشورهای در حال توسعه هستند (۱).

تولید انبوه سیگار و تبلیغات گسترده، موجب افزایش شدید مصرف آن در دهه های گذشته شده است. سیگار کشیدن به عنوان مهمترین مشکل بهداشتی قابل پیشگیری اکثر کشورهای جهان به شمار می رود (۲).

سیگار اعتیاد آور است و رهایی از اعتیاد حاصل از آن دشوار است. همین امر دلالت بر اهمیت موضوع حذف یا کاهش این معضل جهانی دارد. مروری بر مطالعات و تحقیقات قبلی نشان می دهد که بیشتر سیگاریها، سیگار کشیدن خود را از سنین زیر ۱۸ سال و در دوران نوجوانی شروع کرده اند. این مسئله ضرورت برنامه ریزی و اقدامات پیشگیرانه در این سنین را نشان می دهد (۳).

نوجوانان و جوانان جمعیت متنابهی را در سطح جهان تشکیل می دهند. تخمین زده می شود که در فاصله سالهای ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۰ افراد گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله از ۴۱۹ میلیون نفر به یک میلیارد و دوپست و هشتاد هزار نفر افزایش یافته است. بیشترین تعداد این جمعیت در کشورهای جهان سوم زندگی می کنند. در ایران هم در حال حاضر حدود یک سوم جمعیت را جوانان و نوجوانان تشکیل می دهند و نمی توان آنها را در بررسی این معضل نادیده گرفت (۴).

تئوری های مختلفی از جمله تئوری عمل منطقی بر نقش آفرینی نگرش و تأثیر آن بر رفتار تأکید دارند. تئوری عمل منطقی بیان می کند که نگرشها در تشکیل تمایلات رفتاری با اهمیت هستند و معمولاً افرادی که میل به رفتار دارند بر اساس اینگونه تمایلات خواهد بود (۶).

اشهدی و کوهساری در یک مطالعه توصیفی - مقطعی تمامی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که ۱۶/۶ درصد از کل ۵۳۱ نفر دانشجویی که به پرسشنامه پاسخ داده بودند، سیگار مصرف می کردند (۵). با توجه به نتایج پژوهش فوق و تأثیر نگرش بر رفتار افراد و با در نظر گرفتن این نکته که نگرش، نیروی مکمل در رشد و تکامل شخصیت است و باعث تداوم رفتار شخص می شود پژوهشگران بر آن شدند که نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان را در ارتباط با سیگار کشیدن مورد مطالعه قرار دهند.

مواد و روشها

این پژوهش به صورت یک مطالعه توصیفی - مقطعی بر روی ۳۰۰ نفر (۱۵ درصد) از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در کلیه دانشکده های وابسته به دانشگاه در سال ۱۳۸۲ انجام گرفت. روش نمونه گیری به صورت طبقه بندی تصادفی بود. روش گردآوری داده ها با استفاده از پرسشنامه خود اظهاری مشتمل بر ۲ بخش اطلاعات دموگرافیک و سنجش نگرش حاوی ۳۰ سؤال بر اساس مقیاس لیکرت بود. از تعداد ۳۰۰ پرسشنامه توزیع شده، ۲۹۰ پرسشنامه به پژوهشگران عودت داده شد.

بر اساس نمره کسب شده در مقیاس لیکرت، این نمرات در سه گروه ۷۰-۳۰ امتیازی به عنوان نگرش نامناسب یا تمایل به سیگار، ۱۱۰-۷۱ امتیازی به عنوان نگرش بی تفاوت و ۱۵۰-۱۱۱ امتیازی به عنوان نگرش مناسب یا تمایلات ضد سیگار دسته بندی شد.

تجزیه و تحلیل نتایج با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و به صورت توصیفی و تحلیلی انجام شد.

نتایج

میانگین سنی دانشجویان ۲۲/۲۵ سال بود. ۴۱ درصد دانشجویان پسر و ۵۹ درصد دختر بودند. ۶۶/۶ درصد از نمونه ها در حال تحصیل در مقطع کارشناسی بودند و بیشتر آنها (۳۵/۲ درصد) دانشجوی سال اول بودند. ۸۳ درصد دانشجویان درآمد شخصی نداشتند و درآمد والدین ۲۷/۲ درصد آنها بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ هزار تومان بود. از نظر سطح تحصیلات والدین، ۳۰ درصد تحصیلات ابتدایی و ۲۹ درصد تحصیلاتی در سطح

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی و فراوانی نسبی واحدهای مورد پژوهش بر حسب نگرش

نگرش	تعداد	نسب
نامناسب	۱	۰/۳
بی تفاوت	۳۷	۱۲/۸
مناسب	۲۵۲	۶۸/۹
جمع	۲۹۰	۱۰۰
میانگین نمرات		۱۲۳/۵
انحراف معیار نمرات		۱۴/۲۳

دیپلم داشتند.

۲۵ درصد نمونه های این مطالعه پدر سیگاری داشتند. در بررسی پیکو ۳۳ درصد واحدهای مورد مطالعه پدر سیگاری داشتند. این مسئله می تواند مبین این نکته باشد که میزان مصرف سیگار در دانشجویان مورد مطالعه کمتر بوده است.

در ارتباط با «تعیین نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در ارتباط با سیگار کشیدن» نتایج نشان داد که ۸۶/۹ درصد نمونه ها نگرش مناسب (ضد سیگار) نسبت به سیگار داشتند. یعنی اینکه به مضر بودن سیگار و عوارض آن اعتقاد داشتند. نتایج بررسی ابوالفتوح و همکارانش در مطالعه ای تحت عنوان «بررسی عادات سیگار کشیدن در میان دانشجویان دانشگاه پادشاهی عربستان سعودی» نشان داد که اکثریت دانشجویان نگرش قوی ضد سیگار کشیدن داشتند (۸).

ارتباط بین جنس و نگرش نسبت به سیگار کشیدن از لحاظ آماری معنی دار نبود. ارتباط بین وضعیت تأهل و نگرش نسبت به سیگار کشیدن هم از نظر آماری معنی دار نبود.

ارتباط بین مقطع تحصیلی و نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{ value} = 0/002$ از نظر آماری معنی دار بود. مناسبترین نگرش در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و کاردانی وجود داشت. ملاتی و همکارانش در مطالعه ای نشان دادند که نگرش نسبت به سیگار کشیدن بین دانشجویان مقطع کارشناسی و دکتری حرفه ای تفاوت معنی داری داشت (۹).

ارتباط بین مقطع تحصیلی و نگرش نسبت به سیگار کشیدن از لحاظ آماری معنی داری نبود. ارتباط بین میزان درآمد شخصی و سطح درآمد والدین با نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{ value} < 0/03$ از نظر آماری معنی داری بود.

به عبارتی با افزایش درآمد نگرش واحدهای مورد پژوهش مناسبتر می شد. ارتباط بین سطح تحصیلات والدین با نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{ value} = 0/001$ از نظر آماری معنی داری بود. در حالی که در مطالعه اشهدی و مناصر کوهساری ارتباط بین میزان شیوع سیگار کشیدن و سطح تحصیلات والدین از نظر آماری معنی دار نبود (۵).

ارتباط بین تاریخچه فردی مصرف سیگار و نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{ value} = 0/002$ از نظر آماری معنی دار بود. ارتباط بین تعداد دوستان سیگاری و نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{ value} = 0/001$ از نظر آماری معنی دار بود. به عبارتی هر چه تعداد دوستان سیگاری بیشتر بود فرد نگرش نامناسبتری نسبت به سیگار کشیدن داشت. در مطالعه پیکو ارتباط بین نگرش نسبت به سیگار و تعداد دوستان سیگاری معنی دار بود و هر چقدر فرد، دوستان سیگاری کمتری داشت نگرش ضد سیگار کشیدن در وی قویتر بود (۶). همچنین در مطالعه مازینگ و همکارانش تحت عنوان «بررسی عادات سیگار کشیدن در بین دانشجویان پزشکی» ارتباط قوی بین سیگار کشیدن و داشتن دوستان سیگاری وجود داشت (۱۰).

۶۹ درصد واحدهای مورد پژوهش از وام تحصیلی و ۵۳ درصد از خوابگاه دانشجویی استفاده می کردند. ۹۳ درصد دانشجویان تا زمان مطالعه از سیگار استفاده نکرده بودند. ۸۳ درصد آنها دوست سیگاری نداشتند. ۲۵ درصد آنها پدر سیگاری و ۴ درصد مادر سیگاری داشتند.

برای تجزیه و تحلیل بخش دوم پرسشنامه، ابتدا هر عبارت بطور مجزا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که در مورد عبارت «سیگار کشیدن کاری است که دیگران شما را به انجام آن وادار می کنند» ۴۵/۵ درصد دانشجویان نظر کاملاً موافق داشتند. در مورد عبارت «سیگار کشیدن مانع از فعالیت ورزشی شما می شود» ۴۱/۴ درصد دانشجویان نظر کاملاً موافق داشتند.

نتایج کلی حاصل از تجزیه و تحلیل تمام عبارات حاکی از آن بود که اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۸۶/۹ درصد)، نگرش مناسب (ضد سیگار کشیدن) داشتند و نمره به دست آمده در رابطه با نگرش آنها در گروه ۱۵۰-۱۱۱ امتیاز قرار داشت. میانگین نمره نگرش در کل دانشجویان ۱۲۳/۵ بود.

بحث

بیشترین درصد دانشجویانی که وارد مطالعه شدند دختر بودند. با توجه به اینکه در سالهای اخیر اکثریت دانشجویان پذیرفته شده در دانشگاهها را دختران تشکیل می دهند، نتیجه فوق قابل پیش بینی بود. بیش از ۵۰ درصد دانشجویان از وام تحصیلی و خوابگاه که از جمله امکانات رفاهی ارائه شده به دانشجویان است استفاده می کردند. این مطلب حاکی از آن است که دانشگاه علوم پزشکی گیلان توجه خاصی به مسائل رفاهی دانشجویان دارد.

اکثریت دانشجویان سابقه مصرف سیگار نداشتند. با توجه به این نکته که اکثریت واحدهای مورد پژوهش را دختران تشکیل می دادند و در تحقیقی که پیکو در ارتباط با نگرش جوانان نسبت به سیگار کشیدن انجام داد، بیشتر شرکت کنندگان (۶۵/۳ درصد) دختر بودند و دختران نسبت به عوارض اجتماعی ناشی از سیگار نگرانتر بودند، در نتیجه میزان مصرف سیگار در دختران نسبت به پسران کمتر بود (۶). یک بررسی در سال ۱۹۹۲ در بین دانشجویان پزشکی نشان داد که ۱۸ درصد مردان و یک درصد زنان سیگاری هستند (۷).

بیشتر دانشجویان مطالعه حاضر دوستان سیگاری نداشتند. در حالی که در مطالعه پیکو ۴۰ درصد نمونه های پژوهش دوستان سیگاری داشتند (۶).

پیشنهادات

۱- با توجه به نتایج مطالعه که حاکی از مناسب بودن نگرش اکثریت دانشجویان گروه‌های مختلف پزشکی نسبت به سیگار کشیدن بود و بیشتر آنها به عوارض و مضرات سیگار معتقد بودند و همچنین در طول دوران تحصیل متناسب با نوع رشته آگاهی آنان نیز بیشتر می‌شد و با توجه به تحقیق انجام شده در استرالیا که میزان مصرف سیگار در فارغ التحصیلان پزشکی را ۳۷ درصد و پیراپزشکان را ۵۳ درصد نشان می‌داد و حاکی از مصرف بالای سیگار پس از اتمام تحصیلات بود، پیشنهاد می‌گردد عوامل مؤثر در رو آوردن به مصرف سیگار پس از فراغت از تحصیل در این گروه مورد بررسی قرار گیرد.

۲- با توجه به اینکه این پژوهش در دانشجویان گروه پزشکی انجام شده است، باید در نظر گرفت تحصیل در رشته‌های مرتبط هم ممکن است بر نگرش آنها تأثیرگذار باشد. در همین راستا صدقی و همکاران (۱۳۸۲) به نقل از Dugas می‌نویسند اغلب تغییرات نگرشی با افزایش اطلاعات صورت می‌پذیرد (۱۱). همچنین رام‌چانداران و دارما لینگام (۱۳۷۰) می‌نویسند، نگرش معمولاً بدنبال آگاهی بوجود می‌آید (۱۲). بنابراین پیشنهاد می‌گردد پژوهش مشابهی بر روی دانشجویان سایر رشته‌های غیر پزشکی انجام شود.

۳- با توجه به یافته‌های این پژوهش که حاکی از رابطه قوی بین مصرف سیگار و نگرش بود ($Pvalue = 0/002$) بگونه‌ای که هر چقدر فرد نگرش مناسبتری نسبت به سیگار کشیدن داشت، میزان مصرف سیگار در وی کمتر بود و با در نظر داشتن این مسئله که واحدهای مورد پژوهش این مطالعه گروه‌های پزشکی در حال تحصیل بودند و اطلاعات کافی از عوارض و مضرات سیگار داشتند که بر نگرش آنها تأثیر داشت، پیشنهاد می‌گردد با ارائه اطلاعات مناسب رسانه‌ای در مورد عوارض و مضرات سیگار سطح آگاهی جامعه را بویژه جوانان و والدین آنها را نسبت به عوارض سیگار افزایش داد. این امر می‌تواند بر نگرش و باور آنها تأثیر گذارد و باعث تعدیل در رفتار آنها به شکل کاهش و یا ترک مصرف سیگار گردد.

۴- با توجه به تئوری یادگیری اجتماعی که بیانگر این نکته است که رفتار انسان در قالب مدلی پویا و بر اساس روابط سه جانبه بین رفتار، عوامل شخصی و فشار اجتماعی شکل می‌گردد و انسان تا حدی قادر به مقابله با فشارهای اجتماعی است (۱۳) و با در نظر داشتن نتایج این پژوهش که نشان داد بین تعداد دوستان سیگاری و نگرش نسبت به سیگار ارتباط قوی وجود دارد لذا پیشنهاد می‌گردد که خانواده‌ها در انتخاب دوست برای فرزندانشان دقت و تأمل بیشتری داشته باشند و با نظارت بیشتر مانع از تغییر دیدگاه نگرشی جوانانشان نسبت به سیگار شوند. این مسئله می‌تواند مانع مصرف سیگار و یا قطع آن گردد.

۵- با افزایش امکانات ورزشی و فرهنگی دانشگاهها که قشر عظیمی از جوانان کشور در این محیط مشغول به تحصیل هستند می‌توان گرایش جوانان به سیگار را کاهش داد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از همکاری جناب آقای تقدسی کارشناس ارشد آمار حیاتی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان که در امر تجزیه و تحلیل داده‌های آماری کمکهای شایان توجهی مبذول داشتند سپاسگزاریم.

مراجع

- ۱- ظهور علیرضا، عوامل مؤثر در استفاده از سیگار و مواد مخدر در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی کرمان در سال ۱۳۸۰، فصلنامه اصول بهداشت روانی، ۱۳۸۰؛ شماره ۱۲-۱۱: صفحات ۹۹-۱۰۴.
- ۲- نظری علی اکبر، بررسی وضعیت استعمال سیگار در بین دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی سمنان در سال ۱۳۷۸، فصلنامه طب و تزکیه، ۱۳۸۰؛ شماره ۴۲: صفحات ۳۲-۳۸.
- ۳- ضیایی پروین، حاتمی زاده نیکتا، وامقی روشنگر، دولت آبادی شیوا، بررسی میزان شیوع مصرف سیگار و سن کشیدن اولین سیگار در دانش‌آموزان سال آخر دبیرستانهای شهر تهران در سال تحصیلی ۷۸-۱۳۷۷، مجله پژوهشی حکیم، ۱۳۸۰؛ شماره دوم: صفحات ۷۸-۸۳.
- ۴- اسد پور محمد، غفرانی پور فضل ا...، حاجی زاده سهراب، بررسی تأثیر آموزش به روش بحث گروهی بر میزان مصرف سیگار دانش‌آموزان پسر دبیرستانهای شهر رفسنجان، دو ماهنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد، ۱۳۸۰؛ سال نهم (شماره ۳۵): صفحات ۱-۶.
- ۵- انشاهی نغمه، متصر کوهساری مریم، تعیین شیوع سیگار کشیدن در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، پایان نامه دکترای پزشکی، رشت، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۸۰.
- 6- Piko B. smoking in adolescence: Do attitudes really not matter? [cited 2003 Dec 12]: available from URL: [http://. Sote. Hu/piko/-smok1. htm].
- ۷- خواجه دلونی محمد، مولوی نجومی مرضیه، در ترجمه: دستورالعمل های کنترل و پایش همه‌گیری دخانیات. تهران: انتشارات صدا، ۱۳۸۲؛ صفحات ۱۵۱-۱۵۰.
- 8- abolfotoh H. Survary of smoking in students of king fahhad University. [Cited 1997 feb] available from URL: [http:// www. Kfshrc. Edu. Sa/annals/ 183/97-htm].
- 9- Melani S, Karin E. Tobacco smoking habits, attitudes and beliefs among nurses and medical students in Tuscany. Eur J Epidemiology. 2000; 7: 607-11.
- 10- Mazing G. Cigarette smoking; knowledge and

۱۲- شفيعی فروغ، آذرکشيب اذن در ترجمه: آموزش بهداشت، رامان چاندرامان، دارمالينگام (مؤلف). انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۰: صفحه ۲۳.

۱۳- شفيعی فروغ. در ترجمه: رفتار بهداشتی و آموزش بهداشت تئوری پژوهش و عملکرد. کارن فرانسيس، مارکوس باربارا (مؤلف). تهران: انتشارات لادن. ۱۳۷۶: ص ۱۹۶.

attitude among medical students. [cited 2001 may]. Available from URL: [http://www. Ust. edu/ ymsj/ smoking %20 HABITS. htm].

۱۱- صدقی ثابت ميترا، سيدفاصل پورسيد فاطمه، هاساوازی فریده. بررسی آگاهی، نگرش و رفتارهای بهداشتی دانش آموزان دختر در مورد دوران بلوغ. مجله دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گيلان، ۱۳۸۲؛ سال دوازدهم (شماره ۴۷): صفحات ۳۷-۳۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی